

Dr Bogdan Mucha

Dziedziczenie polskich gospodarstw rolnych

Składnikami gospodarstwa rolnego są grunty rolne (grunty orne, łąki, pastwiska), a także leśne wraz z budynkami lub ich częściami, urządzeniami i inwentarzem. Jeżeli te składniki obecnie stanowią lub mogą stanowić w przyszłości zorganizowaną całość gospodarczą wraz z prawami, np. dzierżawą niektórych gruntów, to taką funkcjonalną działalność traktujemy jako rolniczą. Polski ustawodawca wprowadza kryterium obszarowe (art. 1058 kodeksu cywilnego) – grunty rolne muszą zajmować powierzchnię co najmniej 1 hektara – które stosuje się wyłącznie w przypadkach zastosowania przepisów szczególnych o dziedziczeniu gospodarstw rolnych. O tym, czy one będą miały zastosowanie decyduje data zgonu spadkodawcy, albowiem dopiero od 14 lutego 2001 roku nie ma ograniczeń w dysponowaniu gospodarstwami rolnymi, jak zdecydował Trybunał Konstytucyjny w Warszawie. Oznacza to, iż spadki otwarte po tej dacie, a więc gdy śmierć spadkodawcy miała miejsce po tym terminie, podlegają ogólnym, a nie szczególnym zasadom dziedziczenia ustawowego, bez względu na to, czy w masie spadkowej znajduje się gospodarstwo rolne, czy też nie. Te ogólne zasady przewidują, że w pierwszej kolejności powołani do spadku są dzieci spadkodawcy oraz jego małżonek, którzy dziedziczą po równo, ale część przypadająca małżonkowi nie może być mniejsza niż jedna czwarta całości spadku. Jeśli spadkodawca nie pozostawił żadnych dzieci ani wnuków, to dziedziczy jego małżonek oraz rodzice. W miejsce nieżyjącego rodzica wchodzi bracia i siostry zmarłego, którzy dziedziczą w częściach równych.

Szczególne zasady dziedziczenia gospodarstw rolnych podlegały licznym zmianom na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat. Po 1990 roku aż do 14.02. 2001 r. pierwszeństwo w ustawowym dziedziczeniu, gdy nie było testamentu, mieli spadkobiercy spełniające pewne wymogi, które określał kodeks cywilny i przepisy wykonawcze. Oprócz faktu należenia do grupy spadkobierców ustawowych decydowały kwalifikacje tych osób posiadane na dzień zgonu spadkobiercy. Preferowane były przede wszystkim stała praca bezpośrednio przy produkcji rolnej lub przygotowanie zawodowe do prowadzenia takiej działalności. Ponadto te przesłanki spełniali małoletni bądź osoby pobierające naukę zawodu lub uczęszczający do szkół, albo trwale niezdolni do pracy. W praktyce największe trudności pojawiają się z wykazaniem przed sądem spadku stałej pracy przy produkcji rolnej. W świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego praca w gospodarstwie jest dosyć szeroko interpretowana. Spadkobierca mógł na przykład pracować zawodowo poza rolnictwem, ale brał stały udział w pracach polowych (żniwa, orka itp.) lub doglądał inwentarza. Jeśli chodzi o przygotowanie zawodowe, spadkobierca spełniał ten wymóg, gdy

ukończył zasadniczą lub średnią szkołę rolniczą o specjalności przydatnej do prowadzenia produkcji rolnej. W przypadku szkoły wyższej, gdy ukończył wydział rolniczy lub ekonomiczny, który dawał przygotowanie do tego rodzaju produkcji. Wymogi spełniał także ten, kto uzyskał przygotowanie zawodowe do pracy w rolnictwie na skutek doskonalenia zawodowego prowadzonego przez uprawnione do tego zakłady pracy, jednostki organizacyjne i inne osoby prawne. Chodzi w tym przypadku o wszelkie kursy rolnicze, których ukończenie poświadczał dyplom. Warto podkreślić, iż co najmniej roczna stała praca przy produkcji rolnej kwalifikowała daną osobę jako posiadającą uprawnienia rolnicze.

Odmienność zasad dziedziczenia najlepiej obrazuje poniższy przykład. Ojciec umiera w 1993 roku zostawiając w spadku gospodarstwo rolne, ale nie sporządził wcześniej testamentu. Spadkobiercami jest trójka dzieci. Jeden z synów skończył technikum rolnicze, pozostali są dorośli i pracują w pobliskim mieście. W postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku sąd przyznał całość gospodarstwa rolnego synowi posiadającemu kwalifikacje rolnicze. Pozostała dwójka ma prawo wystąpić jedynie o zachówek. Gdyby w powyższym przykładzie zmienić datę zgonu ojca na 2003 rok, to cała trójka bez względu na posiadane kwalifikacje dziedziczyłaby w częściach równych. Jak już była mowa szczególne zasady dziedziczenia nie dotyczyły nabycia w drodze testamentowej. Gdyby przed śmiercią w 1993 roku ojciec z naszego przykładu sporządził testament, w którym gospodarstwo rolne zapisałby jednemu z synów, który zamieszkiwał w mieście i nie posiadał kwalifikacji rolniczych, to na mocy rozporządzenia ojca gospodarstwo rolne jemu by przypadło. Pozostałym braciom przysługiwałoby uprawnienie do wystąpienia o wypłatę w pieniądzu stosowanego zachowku czyli połowy (1/6) z tego, co należałoby się im z ustawy.

Bogdan Mucha, doktor nauk prawnych jest autorem, współautorem książek i wielu publikacji naukowych oraz publicystycznych. Ostatnio ukazała się nakładem Wydawnictwa A. Marszałek książka nt. Finansowania kampanii wyborczych w USA. Dzięki współpracy z polskimi kancelariami prawniczymi, bez konieczności wyjazdu do Polski, pomoże w sprawach z zakresu prawa polskiego (**rozwoły, legalizacje** rozwodów amerykańskich, **podziały majątku, sprawy alimentacyjne, spadkowe, obrotu nieruchomości, sprawy mieszkaniowe, profesjonalne pełnomocnictwa z apostille** do kupna, sprzedaży, darowizn). Po umówienie dzwonić pod nr tel. **773/481-0588**, adres kancelarii: **5736 W. Belmont, Chicago, IL 60634**. Sponsorem artykułów jest biuro **ALTA TRAVEL AGENCY**, które poleca tanie bilety do Polski, Europy oraz po USA, pakiety wakacyjne na Florydę, Karaiby, Hawaje, Tahiti, do Meksyku. Najświeższe informacje na stronie www.altatravel.com lub pod nr tel. **773/481-0585**.